

24

**ONG PER AL TERCER MÓN.
QUINA SOLIDARITAT?
QUINA COORDINACIÓ?**

Barcelona 1995

ÍNDIX

I.	LES RAONS D'UN DEBAT	5
II.	DISSOCIACIÓ DE SOLIDARITATS	7
III.	COMPASSIÓ O COMPROMÍS?	15
IV.	VOLUNTARIS I PROFESSIONALS	21
V.	UNA INTENSA FLORIDA D'ONG	27
VI.	ALGUNA COSA HA CANVIAT	35
VII.	EL CURRÍCULUM OCULT DE LES ONG	39
VIII.	MOLTES O POQUES, PERÒ MASSA IDEALITZADES	45
IX.	COOPERAR: UN ENAMORAMENT ENTRE DUES PARTS	49
X.	APOSTES SERIOSES PER AL FUTUR	55

I.- LES RAONS D'UN DEBAT¹

La idea inicial d'aquest debat sorgí a partir de l'observació i debat en el si de les fundacions sobre un fenomen que, al nostre entendre, té diversos vessants. Per un costat, tenim la sensació que la cooperació s'ha posat de moda, si més no comença a ser, en gran mesura, un tema mediàtic. Surt sovint a la TV i a determinats espais dels mitjans de comunicació, almenys quan es produeixen determinades catàstrofes. Però això no vol dir necessàriament que el món s'hagi tornat més solidari ni que s'hagi provocat un moviment especial de compromís. Semblaria que actualment ser solidari —com a adjectiu sense més substància— en general queda bé. També vèiem que proliferava el naixement d'ONG, relativament posades de moda. De fet, es multipliquen les accions sense que estigui clar que sumin esforços i esdevinguin estimuladores del desenvolupament.

També apareixien altres vessants, com ara la qüestió de la professionalitat o la voluntarietat. L'inicial component voluntari adquireix progressivament forts trets de professionalitat i algunes ONG són veritables plataformes professionals. Voluntari no és sinònim de no fer-ho bé; el contrari de voluntari no és exactament professional; el contrari de professional és potiner, no pas voluntari. Les ONG tenen problemes de logística, problemes d'organització, de dedicació, que alteren la pròpia idea voluntària inicial.

També se'ns plantejaven dubtes respecte a la qüestió ideològica: si la cooperació sempre és amb ideologia o si és possible cooperació sense ideologia. Les pressions sobre l'Administració, com ara el 0,7, han acabat creant dinamismes per posar en marxa projectes que després no

¹. Debat celebrat el dia 29 de juny de 1995. La preparació, moderació i resum ha estat a càrrec de Jaume Funes.

sembla que tinguin gaire rerefons de compromís solidari aquí, a casa nostra. Finalment se'ns plantejaven temes de relació, coordinació i organització del conjunt d'ONG i de les seves relacions amb l'Administració.

Per provocar i estimular inicialment el debat intervingueren IGNASI DE SENILLOSA (Intermón), GABRIELA SERRA (Entrepobles), JAUME SOLER (Fons Català de Cooperació). Tots tres representen experiències i sensibilitats diverses de cooperació, sensibilització i organització d'entitats. Van voler que hi hagués persones vinculades a entitats de diferent volum i origen, i que hi hagués elements aliens i propers a l'Administració, i per això vam triar aquestes persones, representants d'una visió plural de la qüestió.

II.- DISSOCIACIÓ DE SOLIDARITATS

Podem dir que els últims anys ha augmentat la vivència (raonament i empatia) de la solidaritat? Estem passant a tenir moviments d'insolidaritat amb els necessitats d'aquí i de solidaritat (distant i mediàtica) amb els que són al tercer món? Com evitar la dualitat i la dissociació de solidaritats?

JAUME SOLER:

No he tingut a les mans les quatre preguntes que ens heu enviat, però intentaré respondre globalment, encara que només sigui centrant-me en els dos punts específics de l'enunciat del debat: quina solidaritat?, quina coordinació? El presentador ha dit opinions plurals, però, coneixent el personal, de fons jo crec que seran força coincidents. Per tant, en aquest aspecte, m'alegro que, coneixent el treball respectiu de les entitats que representem, coincidim en molts aspectes. També és segur, doncs, que les repeticions d'un mateix concepte seran inevitables. Quina solidaritat? Jo, en un acte com aquest i també per principis, em declaro enemic manifest del relativisme postmodern segons el qual sembla que tot es pot discutir fins a l'infinit i que totes les veritats poden ser demostrables i contrastables, encara que siguin contraposades. Penso que val la pena, en el debat i en qualsevol tema, centrar-se, encara que sigui a risc de l'esquematització, assumint alguna definició o explicitant què entenem per solidaritat. Entre les moltes definicions que hi pot haver, jo he triat —perquè penso que resumeix el que entenc i el que intentem practicar des de les diverses organitzacions en què participo— una definició coneguda de Pere Casaldàliga: **la veritable solidaritat és per sobre de tot la proclamació, la reivindicació i la implementació de la justícia.**

Això em permet contestar dient que aquest tipus de concepte de la solidaritat, aquesta falsa dicotomia entre el Nord i el Sud, entre la

solidaritat amb els llunyans i la insolidaritat manifesta de la nostra societat amb els propers, quedaria trencat si realment fóssim capaços d'exercir i d'aplicar aquest tipus de solidaritat.

Un altre aspecte positiu és que entendre i practicar la solidaritat des d'aquesta definició ens obligaria a bandejar els conceptes paternalistes i etnocentristes que massa sovint estan implícits en moltes accions de cooperació. I, com a conseqüència, aquest tipus de concepte ens obliga a incidir en els canvis estructurals més enllà de la conjuntura i de les dificultats de les pròpies circumstàncies en què les nostres organitzacions actuen. Si definim com a falsa la dicotomia entre el treball solidari al Nord i el treball solidari al Sud, calen també canvis estructurals tant al Nord com al Sud.

En resum, i contestant potser la segona pregunta que faran més que no pas la primera, jo crec que sí, que hi ha hagut augment aparent de solidaritat, perquè hi ha volum econòmic, volum de dedicació personal i, evidentment, una incidència mediàtica molt superior a la que hi havia fa molts anys; però no crec que hagi passat més enllà d'una relativa moda, que hauria de ser aprofitada per tots nosaltres per donar-li contingut, però que no ha anat gaire més enllà. I el que fonamenta més aquesta afirmació de la poca solidesa de la cooperació o del pretès augment de la cooperació no és tant la moda —les ONG hi haurien d'estar una mica per sobre—, sinó precisament les pròpies contradiccions de les entitats que ens dediquem a la cooperació. Perquè entenc que, d'una manera o altra, gairebé totes incomplim alguna d'aquestes premisses que he assenyalat, que em semblen bàsiques i que ens permetrien afirmar la justesa d'aquest treball i fins i tot la justificació de la pròpia existència.

Un altre punt que em referma en el fet que la cooperació és més aparent que real és que estem constatant —i una de les últimes constatacions públiques i generalitzades va ser a Copenhaguen, amb les conclusions de les 2.500 ONG que hi van assistir— que tristament les solucions dels problemes del Sud i les diferències entre Nord i Sud han de venir de fora del que entenem per cooperació: canvis estructurals, qüestions de desarmament, qüestions de comerç internacional. Per tant, la meva resposta seria més aviat pessimista, i no solament en l'aspecte de la

façana externa de la implicació de la majoria de la població (això és un treball a llarg termini), sinó fins i tot a causa de les contradiccions i a les pròpies incoherències de les institucions i organitzacions que, de manera pública, fem vocació de treball solidari, fem debats i, teòricament, aprofundim i creem pensament sobre aquesta qüestió.

GABRIELA SERRA:

A mi, per començar, la definició que Jaume Soler ha fet de solidaritat em sembla molt bé, però m'agradaria entendre la solidaritat com **fer meu, fer nostre, el problema d'algú, compartir-lo i buscar els mitjans per solucionar-lo**. Però amb un 90% de dosi de gratuïtat, i cal tenir en compte que normalment no ha estat el marcatge fonamental de com s'ha viscut la solidaritat.

Separaria molt solidaritat i cooperació, perquè ni tota la cooperació que es fa és solidària ni tota la solidaritat pot fer cooperació per al desenvolupament. Hi ha un aspecte de la solidaritat política, de la solidaritat en drets humans, que no comporta —i hi té poc a veure— el que s'entén per desenvolupament, que té una concepció molt més economicista o econòmica. No ha augmentat la solidaritat, des del punt de vista de fer meu el problema, abordar-lo i ajudar a solucionar-lo. Penso que no, perquè, si estem en un món substancialment insolidari, substancialment individualista, substancialment competitiu, és molt difícil imaginar que es puguin augmentar les dosis de solidaritat i continuar mantenint uns esquemes de vida i de models de vida que són l'antítesi d'un estil de vida solidari. Si agaféssim el que ha estat la solidaritat en aquest país al llarg dels anys que hem pogut ser solidaris amb els altres (abans havíem de ser-ho amb nosaltres mateixos, per dir-ho d'alguna manera), i entenem la solidaritat amb relació als més desfavorits fora de casa nostra, jo no diria que ha augmentat. Diria que n'ha canviat l'enfoc, que ha canviat la mediació que es feia servir per a aquesta solidaritat i que han canviat possiblement les àrees. Penso que n'hi ha explicacions. Lamentablement és fàcil entendre per què deu anys enrera hi havia moltíssima solidaritat (que hauríem de discutir) amb Amèrica Central o amb Nicaragua, per què tothom volia estar amb els que guanyaven, i per

què quan els que guanyaven ja no van guanyar es va acabar o va minvar la solidaritat amb Nicaragua. ¿Com es pot entendre avui que un gran contingent de la gent que estava fent solidaritat amb Nicaragua avui potser la fa amb Bòsnia o potser la fa amb les dones algerianes, les nostres companyes algerianes? En volum, quantitativament, la solidaritat no ha augmentat. Precisament, ser solidari i fer el problema comú i abordar-lo comunament significa canviar moltíssimes coses de les nostres formes de vida, moltíssimes coses del nostre entorn i moltíssimes coses de les estructures.

Si en algun moment ha estat fàcil entendre que calen canvis estructurals per a tenir una societat igualitària o més justa i més solidària, és avui. Els nivells d'informació que es poden aconseguir sobre què passa i perquè passa són prou grans per al qui és capaç de recercar-los, digerir-los i transformar-los en acció. Per què hi ha aquesta dualitat? Per què és més fàcil ser solidari amb els indígenes guatemalencs que amb els gitans de la Barceloneta o del Poble Nou? Perquè l'indígena guatemalenc és a Guatemala, és típic, és maco, ens desperta diferents sensacions, entre les quals no podem oblidar les del paternalisme, la pena, la commiseració i, sobretot, no ens molesta. El gitano del Poble Nou o de la Mina ens molesta, perquè pensem que ens robarà, que fa mala olor, que no fa goig amb el paisatge. Per tant, penso que tot el que fa referència a la solidaritat, en una gran part, té a veure amb uns sentiments més profunds. Tot allò que està lluny ho pots veure i, de fet, ens ho mirem a través d'un vidre que ens ho fa aparèixer tot com a bo. En canvi, els de casa, com que en coneixem la part negativa o en veiem més parts negatives, ens destorben més.

IGNASI DE SENILLOSA:

Continuant en la mateixa línia per no trencar el debat de la Gabriela, volia dir unes premisses de manera molt concisa. Algunes són obvietats, però crec que val la pena saber si estem d'acord o no. En primer lloc, fer coses en nom de la solidaritat (hi ha molta gent en aquest país que fa coses en nom de la solidaritat) òbviament no és ser solidari. En segon

lloc, es pot ser solidari sense fer coses o, si es vol, no es perd cap ONG per cap idea solidària; hi ha una solidaritat de base, de tipus de vida, per exemple, com ha dit la Gabriela. Com es pot dir que som més solidaris, si no hi ha un canvi en la nostra forma de viure? Aquí el tema mediambiental és molt important. La tercera premissa seria: les ONG no són solidàries per definició (d'acord amb la nostra experiència, hi ha algunes ONG que són antisolidàries).

La solidaritat és un concepte adaptatiu, flexible, amb ombres, amb llums, però que gaudeix almenys d'una sèrie de característiques: una, **la solidaritat significa vincles entre persones o entre grups o entre ONG, però no entre governs**. Un dels problemes que tenim amb aquestes paraules carregades dels periòdics és que de seguida s'obliden. L'amic d'Arbúcies ha parlat de Copenhaguen. En el breu discurs del president del govern espanyol davant el ple, que va durar tres minuts, va utilitzar la paraula solidaritat onze vegades. Per tant, indica que hi ha aquest vincle entre persones o entre grups, ONG o no ONG, però que costa anar més enllà. Entre pobles, no n'estic segur; entre governs, certament no.

Solidaritat és vincle, solidaritat és objectiu compartit i concret, i amb això reconec que existeix aquest objectiu amb el qual nosaltres i ells podem fer treball compartit i, després, la col.laboració. I, finalment, em sembla que solidaritat és **esforç**; depèn de la lectura que en fem, és **renúncia**, és **negociació**, és **adaptació**, **abandó**, etc. Aquestes tres característiques em sembla que són imprescindibles per a començar a parlar de solidaritat.

Pel que fa a la pregunta, de manera molt sintètica, sobre l'augment o no de la solidaritat socialitzada que és aquesta per la qual sembla que hi ha interès, és molt difícil contestar. El que està clar és que té puntes mediàtiques: Etiòpia el 84, Rwanda el 94, per posar dos exemples. Però també té puntes per país sos: hem parlat de Nicaragua, podríem parlar de la República Sahrauí, dels moviments d'alliberament nacional, etc. I, com totes les respostes una mica immediates, fortes i intenses, després arriben a una mena d'altiplà i, fins i tot, hi ha una davallada forta. És una solidaritat una mica fictícia, en la mesura que no és un compromís a

mitjà i llarg termini, no perquè no sigui una solidaritat qualitativament important.

La solidaritat a mitjà i llarg termini, en la nostra societat, és determinada per aspectes molt diversos. N'esmentaré uns quants. Hi ha una certa relació discutida entre el que és l'estatus econòmic d'una societat i la seva generositat i solidaritat, però no és una correlació estricta; per tant, la renda per càpita de cada país té bastant a veure amb aquesta solidaritat. Altres són el context humanístic i religiós d'aquesta societat. Per contradir una mica el que he dit abans, rendes per càpita com la d'Irlanda, que és relativament baixa en comparació amb altres països del Nord, no corresponen a uns nivells de solidaritat individual de donacions, mesurades com a donacions a ONG irlandeses, força elevades, potser de les més elevades d'Europa. Altres aspectes, doncs, són determinats per la mateixa història del país, per la relació històrico-colonial que tinguin determinades parts del tercer món, per exemple.

Respecte a aquesta dualitat dialèctica entre solidaritat amb el tercer món però no amb la gent amb dificultats que tenim més a prop, jo crec que potser fem una afirmació massa tancada en si mateixa. Aquell que s'excusa dient «jo no treballo amb les ONG pel tercer món perquè aquí també tenim necessitats», aquest, certament, no col·labora amb les organitzacions que té al seu abast per treballar en els sectors més marginats, etc. Una altra cosa és la discussió de si tenim pocs recursos i els hem de posar aquí o allà. Qui és solidari amb el més enllà, en general, pràcticament sense excepcions, és solidari molt més aquí, amb la realitat que percep com a insuficient, marginada, etc.

I finalment, només apunto unes idees que potser podrem recollir en el debat. Com evitar la dualitat i la dissociació de les solidaritats, és a dir, com relacionar, en definitiva, l'aquí i l'allà en un món més organitzat, més internacionalitzat en qüestions com, per exemple, la mediambiental, entre altres, que sembla que ens embolcallen a tots? Com fem aquest lligam és una de les preocupacions que les ONG del tercer món tenim en aquest moment com a assignatura pendent. Jo diria: primer, investigació, reflexió, sobre quins són els vincles o lligams entre l'aquí i

l'allà; segon, informació i sensibilització i, en tercer lloc, incidència política. És un tema que deixo apuntat per recollir després en el debat, però és el que marcarà el que alguns ja en diuen la nova generació d'organitzacions de solidaritat. Sense aquest component de presència política, d'incidència, d'aportació de nous models, aquest vincle i aquest progrés de l'evolució de les ONG no serà possible.

III.- COMPASSIÓ O COMPROMÍS?

La segona pregunta naixia de l'interrogant a propòsit de si hi ha d'haver alguna ideologia, alguna lògica darrere la solidaritat. La vam plantejar perquè a vegades diem que ser solidari està per damunt de les ideologies. Hi ha persones que el que fan és posar-se al lloc de l'altre, fan seu el problema d'un altre i miren de solucionar-lo. En definitiva, són persones i actuen com a tals independentment de les idees.

És possible solidaritat sense ideologia? N'hi ha prou d'organitzar-se per *ajudar*? Solidaritat de compassió o solidaritat de compromís? On queda la lluita contra la injustícia?

IGNASI DE SENILLOSA:

La pregunta demana una resposta molt taxativa. Després de la solidaritat sense ideologia no hi ha vida sense ideologia, cap mena de vida. El problema és quan la ideologia es converteix en un entrebanc a l'hora de treballar amb eficàcia i amb aquests elements que hem recollit abans, solidaris, per fer aquest treball no tan sols efectiu sinó que porti al canvi social.

Una altra cosa que em preocupa és el panorama del creixement del sector proper a l'Estat. De vegades la ideologia no és inclusiva com a característica de la solidaritat sinó que és una ideologia exclusiva i no és antisistèmica. Les ONG, els grups de solidaritat, els grups socials organitzats per canviar el món vers un món més solidari, d'alguna manera han de ser antisistèmics, almenys han posar en estat de judici, valorar, criticar les coses tal com es porten a terme en l'àmbit polític, econòmic, etc.

Aquí, m'agradaria llegir-vos una cita de Jon Sobrino, que és l'epíleg de

l'últim llibre de la col·lecció Intermón² (encara que sigui una cita llarga val la pena llegir-la sencera): «Desde un punto de vista antropológico, si la solidaridad sólo fuese ayuda, no pasaría de ser una limosna magnificada, con lo cual el donante daría algo de lo que tiene pero sin verse él mismo comprometido en lo más profundo suyo, ni urgido a mantener esa ayuda.» Parlem de compromís a curt, mitjà o llarg termini. «Y la ayuda así entendida lo sería solo en una dirección, del que da al que recibe, pero de esta forma se desconocerían tres elementos esenciales de la solidaridad.» I aquí és on entra la càrrega ideològica de compromís personal. «Uno: el compromiso personal. No sólo la ayuda material. Dos: la decisión duradera a ayudar, no sólo el alivio coyuntural. Tres: la apertura a recibir, no sólo a dar.» Si aquests tres elements formen part de la ideologia de la solidaritat, del treball, tenim bones raons per creure que sí, que hi ha un moviment antisistèmic que portarà models diferents i més solidaris.

GABRIELA SERRA:

No podem entendre la solidaritat sense ideologia, perquè voldria dir que hi ha persones que no pensen, que no tenen ideologia o que no tenen valors. El problema és si la ideologia que es té pel que fa a la solidaritat és la que cal per portar endavant no solament la denúncia i la intervenció sinó la transformació de què parlàvem abans i que també esmentava ara el Nacho. Jo penso que la solidaritat ha de ser profundament ideològica. El resum del que deia Sobrino en aquestes frases que han llegit el podríem fer dient que ser solidari és una opció de vida, d'alguna manera. Un opta, una opta, els grups han d'optar, o no opten, per tenir una vida solidària i, per tant, no dones i prou ni tampoc reps i prou, sinó que has de trobar-ho. Penso que moltes vegades ens hem d'esforçar per trobar el que ens uneix i per trobar què ens aporten els altres de l'altre cantó, de l'altra part.

². *Hacer futuro en las aulas*. Intermón núm. 5. 1995. Autor genèric: Francisco Alburquerque i altres.

Penso que hauríem de veure els paràmetres reals de transformació que hi ha quan entenem la solidaritat com una opció de vida. Perquè Nacho diu que hem de ser antisistèmics. Sí, però no aconseguim de ser antisistèmics només amb denúncia, i no ho aconseguim només explicant que els altres ho passen malament, o dient què és el que podem fer nosaltres. Ho fem amb alguna cosa que ell també ha dit: amb una intervenció política conduïda indiscutiblement a la transformació de les causes que originen que el problema sigui comú. Perquè si les causes que originen la necessitat de la solidaritat fossin causes que es poden solucionar des del qui rep la solidaritat, ho tindríem bastant més fàcil. Des del moment que les causes que provoquen o que meriten el gest o les accions de solidaritat o de cooperació són les nostres i les adreçem, les amanim, les mantenim des d'aquí, aleshores el problema és comú, el problema és solidari, perquè ens afecta per ambdues parts.

JAUME SOLER:

En el tema de la ideologia —que em sembla que ha quedat evident en la meua explicació inicial— partia d'una definició ideològica i no solament, com exposaven els companys, d'una cosmovisió personal. A mi no em cauen els anells per assumir les definicions dels clàssics, que hi ha gent que s'entesta en enterrar. Entendre la ideologia com a proposta globalitzada i aplicada en col·lectivitat, més enllà de la ideologia com a pensament. És obvi que si no es pensa no hi ha persona i, per tant, la definició de Pere Casaldàliga a mi m'agradava en aquest contingut ideològic globalitzador. Entenc que evidentment es pot arribar a afirmar que pot haver-hi cooperació sense ideologia en el sentit que jo la defineixo, molt més estricta, molt més tancada o més definida que la que deien els companys. Però si em demanéssiu que definís aquest tipus de cooperació, em veuria en l'obligació de donar-li altres noms, i, per tant, en podríem dir caritat, compassió; fins i tot, arribaria a l'extrem denegar-me a acceptar que es parli de campanya de solidaritat amb Rwanda. Perquè campanyes d'aquest tipus són campanyes puntuals d'ajuda humanitària, però no entren en el marc que jo defineixo o intento entendre com a solidaritat.

Per tant, solidaritat emmarcada amb la cosmovisió no solament personal sinó col·lectiva. I aquí volia incidir en una qüestió que em sembla interessant de remarcar. En la situació actual, no solament perquè jo represento una entitat d'ens públics, que són els Ajuntaments, sinó també per concepte, m'atreveixo a trencar una llança en un debat sobre cooperació davant de la reivindicació crítica i de vegades manipuladora del paper de la societat civil. Tothom ens repeteix a bastament que el paper de la societat civil és fonamental, i jo voldria posar en quarantena com a mínim el concepte de societat civil, en els aspectes de manipulació. Perquè la societat civil, què és? Interessos compartits, grups inconnexos pretesament sense ideologia però amb una ideologia important molt marcada, o interessos cooperativistes, etc. Davant d'aquesta reivindicació molt estesa i que per a mi és excessivament acrítica, que resumim acríticament, jo voldria reivindicar també avui més que mai el paper que des de l'àmbit públic hauria de tenir la solidaritat. I amb això, que quedi clar, no estic defensant el que és indefensable: la cooperació oficial dels estats, que té de qualsevol cosa menys de cooperació, ja que la majoria de vegades són interessos d'estat i pactes entre corruptes. Defenso el que jo entenc com a treball de l'àmbit públic: la defensa i representació de l'interès general, però amb vinculacions molt directes amb els mateixos interessats. Per tant, el Fons Català va una mica en aquest sentit d'opció no solament pràctica sinó com a model organitzatiu de cooperació, que fa deu anys no existia, en defensa d'aquest concepte de la intervenció des de l'àmbit públic. Evidentment cal defensar el concepte de democràcia participativa més directa, també i sobretot en la cooperació, perquè respectant i reconeixent el treball de la societat civil traduïda en ONG, si realment les podem analitzar, d'ONG amb contingut, amb ideologia en la línia que nosaltres entenem, en salvaríem, a la llarga, molt poques. Les unes, per errors propis de funcionament, però d'altres també per aquesta visió i aquesta sacralització postmoderna (deixeu-me repetir una altra vegada la paraula) d'aquest ens una mica abstracte que algú anomena societat civil.

IV.- VOLUNTARIS I PROFESSIONALS

Fer les coses bé comporta rigorositat i professionalitat. Com situar els graus diversos d'organització, de professionals dedicats, amb el dinamisme bàsic de moviments que han d'estar estructurats a l'entorn del voluntariat?

JAUME SOLER:

La meua opinió sobre la professionalitat seria excessivament personalitzada, perquè el Fons Català, per la seva pròpia estructura, toca molt poc aquest àmbit; no tenim cooperants, no executem projectes i, per tant, sóc la persona menys indicada de tots tres per a parlar de professionalitat. Jo defenso per principi la professionalitat, no tan sols en la cooperació sinó en tots els àmbits; evidentment una professionalitat en el marc que jo deia del control de les institucions públiques o de les persones que formen part d'aquesta institució, i evidentment no com una manera de reproduir-se a si mateixa una organització. Professionalitat per a garantir un nivell d'eficàcia de la pròpia gestió, sigui en l'àmbit municipal, sigui en el de les ONG.

GABRIELA SERRA:

A mi em sembla que la pregunta, tal com l'heu plantejada, només té una resposta. És a dir, és clar, s'ha de ser rigorós i s'ha de treballar amb professionalitat. No pots dir que no. Per a mi, aquesta pregunta hauria estat més suggerent plantejada d'una altra manera: partint del fet que per fer les coses bé –i en l'àmbit de la cooperació i de la solidaritat també— cal rigorositat i professionalitat, com es mesura l'ètica d'aquests professionals i de la seva feina i com es mesura l'ètica del fet de la cooperació i del fet de la solidaritat. Perquè ens podem trobar que tenim

molt bons professionals i que l'acció que estan fent sigui tècnicament molt bona però que èticament no tingui absolutament res a veure amb un esperit solidari, cooperatiu, sinèrgic envers les altres persones que reben. Això lliga una mica amb el que dèiem abans de si hem de tenir ideologia o no. En tenim, d'ideologia. El problema és quina és la ideologia que convé.

Si tenim ideologia, una cosa vol dir tenir valors ètics i morals i una altra vol dir tenir relacions, vinculacions o definicions partidàries ideològicament. Per tant, si parlem de rigorositat i de professionalitat, m'agradaria més parlar de l'ètica del fet de la cooperació, de l'ètica de cada un d'aquests projectes singulars que es fan i de l'ètica en el funcionament de la institució i de les seves relacions amb les Administracions.

En Jaume Soler parlava de la societat civil, i jo voldria fer aquí un incís. Em sembla que les ONG som les primeres que hem d'estar supercontentes amb tota la campanya que algunes ONG, i sobretot molta gent, han tirat endavant amb el moviment 0,7. Ara bé, hi ha una altra cara d'aquest moviment 0,7 i de tots els grans avenços que ha significat tenir tots aquests milions ara a l'abast de les ONG, o majoritàriament d'ONG. Això vol dir que ha augmentat la consciència de solidaritat i de cooperació a l'estat espanyol? No ho podem dir. Podem dir que hi ha hagut una decisió política per pressió d'un nou moviment social que ha fet ressò i ha portat a fer donar aquest pas. Perquè si les ONG i la cooperació s'han de continuar basant en diners institucionals —que la institució dóna a unes ONG, a unes altres no, a uns projectes (els que li agraden) sí, als que no li agraden no, o a unes ONG sí perquè ideològicament són més afins i a les que són menys afins no—, malament rai. L'índex per saber què ha aconseguit el moviment 0,7 a la societat civil seria que hi hagués 5 milions de ciutadans que s'apliquessin el 0,7 al seu salari. Això seria el que a mi em donaria un índex de si realment aquest ressò, aquesta ideologia, aquesta ètica, aquest entendre i voler fer bé les coses dóna resultat. Amb la qual cosa tindríem que l'administració fa això, però el sentiment d'avenç real sobre si hi ha més o menys solidaritat, si hi ha ideologia o no hi ha ideologia, o quina ideologia hi ha, la prova fefaent, seria que el ciutadà i la ciutadana fossin

els qui s'apliquessin això, que modifiquessin les seves conductes i formes de vida en l'aspecte econòmic, perquè han entès que el problema que apuntem és de tots.

IGNASI DE SENILLOSA:

Lliure i voluntari o professional? Bé, haig de tornar a dir algunes obvietats, però també val la pena, perquè hi ha a l'ambient un cert sentiment —almenys és la crítica que ens arriba de vegades— que tenim pocs recursos i, a més, són destinats a pagar sous. És possible que es tingui la sensació, quan s'està treballant en aquest sector, que s'estan traient recursos a aquells que més ho necessiten. És una anàlisi possible. Potser es pot anar més al fons, però jo no hi entraré, en això. L'indicador que ens diria fins a quin punt es treuen recursos perquè un grup de senyors organitzats més o menys solidaris puguin viure es podria establir a l'hora del debat.

Una bona part del moviment del qual estem parlant, d'ONG a l'Estat i a Catalunya, és per definició voluntària, perquè no hi ha tants recursos. Són hores que la gent dedica a una activitat. El segon element a tenir en compte: les organitzacions que tenim un fort component de voluntariat. A Intermón, per exemple, per cada persona que treballa en plantilla, n'hi ha dues o tres que hi són com a voluntaris, i com a objectors (tema conflictiu; després en podem parlar, si voleu), gent becada per organitzacions externes a Intermón, etc.; per a una organització tan gran com Intermón, amb relació a altres ONG, que té 300 persones a l'Estat i a països del tercer món, significa un equilibri complicat. L'experiència que jo he viscut aquests últims anys, en què s'ha produït aquest creixement tan important, és que una bona part dels voluntaris (jubilat, objector, gent que hi dedica hores, becaris, etc.) té un nivell de professionalitat i fins i tot de responsabilitat al si de l'organització molt elevat, comparable al que tenim els qui estem contractats. El voluntari, si treballa fora del seu voluntariat —o ha treballat, en el cas dels jubilats—, viu el seu treball de manera molt solidària, és a dir, no treballa pel tercer món sinó que viu la seva responsabilitat professional, sigui on sigui, d'una manera solidària. A l'altre costat, ens trobem que un bon nombre

de la gent que està treballant contractada en el món de la solidaritat, té dinamisme, una capacitat de risc, una creativitat i un voluntarisme entès en el sentit positiu (característiques que em sembla que defineixen un voluntari) força elevats. D'altra banda, la gent que està en plantilla, molt sovint fora del seu treball dedica hores com a voluntari en activitats solidàries.

Com veieu, és un panorama molt complex, però és el panorama que tenim entre mans. Dit això, cal dir que hi ha dificultats. Aquest equilibri, només pel que fa a la gestió d'una empresa petita o mitjana —en definitiva una ONG és això—, porta dificultats, algunes de superables, però altres van més enllà. El que fa referència als objectors, per exemple, és un tema de debat important, i en societats com la basca encara molt més (per posar un exemple, Intermón, que té objectors pràcticament a tot l'Estat, al País Basc no en té. Darrerament hi ha hagut una sèrie d'esdeveniments que encara han posat més d'actualitat aquesta qüestió).

Un altre element difícil que pot complicar aquest equilibri voluntaris-contractats al si d'una ONG és que en uns moments d'atur, de precarització laboral, és la pregunta raonable de fins a quin punt la gent que fa el treball com a voluntari no està ocupant un lloc que podria ser remunerat. La resposta que nosaltres donem és que molt sovint s'han buscat voluntaris per cobrir feines i treballs que s'han vist necessaris, però que els pressupostos, les prioritats institucionals, no preveuen incorporar a l'estructura de funcionament. D'altra banda, s'han adaptat o s'han buscat possibilitats de feina relacionades amb les activitats que ja estan en marxa amb persones que s'oferien.

Aquí afegeixo un element que lliga amb la primera pregunta (som més o menys solidaris?). Si podem valorar-ho pel nombre d'ofertes de treball com a voluntari que se'ns fan, l'experiència ens fa dir que sí. Els oferiments de feina ens desborden a nosaltres, i potser altres organitzacions. Un dels primers llocs de voluntari que s'han creat des de fa cinc o sis anys és el d'una persona que, a temps parcial, pugui respondre les cartes, els currículums i els oferiments que se'ns fan. No sé la proporció, no tinc les dades, però en aquest moment jo crec que el grup més important no és el del jove sense treball que ha acabat la seva

formació i que vol treballar en un país del tercer món (projecte de vida molt interessant i molt atractiu), sinó que el contingent més important en aquest moment és el de la persona qualificada, amb experiència professional, molts jubilats, que voldria fer un treball amb una dedicació a temps parcial.

V.- UNA INTENSA FLORIDA D'ONG

Realment són necessàries tantes etiquetes i grups diferenciats de treball per al tercer món? Si la multiplicitat és una variable de riquesa a preservar, com fer-ho per no convertir-se en nosa per als qui necessiten suport? Quina mena de coordinació entre ONG seria lògica? Quina mena de relació a organitzar amb les diferents Administracions?

IGNASI DE SENILLOSA:

Estem tots d'acord que la diversitat és bona, però pot ser novament una dificultat per a avançar. A l'estat espanyol el sector de la solidaritat és un sector relativament jove (hi ha organitzacions antigues amb molta tradició, campanyes com la del 0,7, amb 15 o 20 anys de vida i, per tant, amb una consistència i una conseqüència molt extraordinària), però en conjunt la immensa majoria d'ONG són joves i petites, la qual cosa vol dir que estem en un procés de maduració.

El sector està ple de contradiccions, hi ha enfrontaments. Recentment — perquè vegeu aquesta diversitat; es tracta d'un extrem, no defineix el sector— a la revista *Expansión* entrevistaven el director d'una ONG, membre de la coordinadora estatal, i deia que a la coordinadora hi ha massa ONG sandinistes. És una persona que històricament no està massa situada i que té una visió de la solidaritat i la cooperació potser no gaire ajustada.

En aquest moment hi ha una reestructuració no solament dintre les ONG per al desenvolupament, sinó fora del sector de la cooperació amb el tercer món; i hi haurà encara més reestructuració, hi haurà fusions, coordinacions; fins i tot no podem descartar que hi hagi una fractura, un cisme claríssim i que comencem a parlar d'alguna cosa que no siguin ONG de cooperació, ni de cooperació per al tercer món. Ens haurem

d'inventar un altre concepte.

Hi ha dos elements que a mi em preocupen, entre d'altres. Un és la qüestió de la independència econòmica. Què tenim ara? Un sector no governamental molt i molt dependent de fons públics. Això no és necessàriament dolent, però em sembla que s'hauria de buscar una diversificació de fons públics, i al mateix temps una diversificació entre públic i privat. Segon i últim: crec que, parlant de l'estat espanyol, l'afinitat partidista, no dic ideològica, sinó partidista, em sembla un problema. I a vegades no per l'eficàcia del treball. Les ONG clarament partidistes —parlo de partits polítics— fan un bon treball, sens dubte, i tots tenim simpaties per un partit o un altre, però les ONG que neixen a l'ombra d'un determinat partit òbviament tenen unes servituds i uns riscos. Davant el canvi, que se suposa imminent, de govern a l'Estat, quines repercussions pot tenir aquest canvi i, per tant, aquesta redefinició de la cooperació i de l'organització de fons públics per a la cooperació? Tindrem un munt d'ONG que han viscut i crescut en tots els aspectes positius i negatius gràcies a l'actual situació.

La interacció amb les organitzacions públiques cada vegada és més intensa, jo diria que més enriquidora. Quan us parlava abans del moviment 0,7 i que ja fa 15 anys o més que treballem en aquest tema, podem dir que una de les conseqüències importants que ha tingut el moviment de l'any passat o dels dos últims anys ha estat l'establiment d'un organisme d'àmbit estatal, que és el Consell Assessor en matèria de Cooperació. S'ha aconseguit, tot i que era una reivindicació antiga, que anàvem fent els últims quatre anys; s'ha aixecat un organisme, que després s'ha reproduït a les comunitats autònomes, governs regionals, ajuntaments, etc. Almenys per real decret ja està instituint. Quan funcionarà no ho sabem, però sabem que aquest és un organisme important i la conseqüència política que pot tenir: un ressò a l'opinió pública, farà més transparent la cooperació i farà que arribi més la veu de la gent que està treballant als organismes de gestió d'ajut públic.

GABRIELA SERRA:

M'estalviaré de parlar del Consell, perquè diria el mateix. És molt fumut

quan una ONG ha de dir: són necessàries tantes etiquetes? Si tu ets representant d'una ONG, què has de dir? Hem de dir que no són necessàries, i potser això voldria dir que, per exemple, la meua ONG no hauria d'existir? Perquè realment el mercat de les ONG no és tan sols enorme, sinó que es multiplicarà o, com deia molt bé en Nacho, igual que neixen, desapareixeran, o desapareixerem, perquè és un procés que no és mantenible, no és sostenible. I molt menys si guanya el PP. Ja s'encarregarà que no siguem sostenibles quasi cap de les que avui existim. Penso que és veritat que el món de les ONG a casa nostra és un món jove, és un món nou i desconegut per la societat civil, i penso que hi ha un petit problema: que està extremadament idealitzat.

Penso que convé començar a situar el treball de la cooperació i les ONG en els justos terminis del valor de la nostra feina. S'han creat moltes ONG com a canalització de desigs, impassables tots, indiscutiblement. Alguns desigs de forces polítiques o forces sindicals de tenir les seves ONG, per fer la seva política de cooperació. També s'han creat ONG per canalitzar legítims desigs d'ajudar el tercer món sense, potser, gaire senderi ni gaire profunditat sobre el que significa la cooperació, com es fa, quins riscos té, què és qualitat, què és transparència, etc.

Tota la vida hem vist ONG que ja existien: Mans Unides, Intermón, Càritas; quan jo vaig néixer en ús de raó ja hi eren... Hi ha les de tota la vida. Per què ara un panorama tan diversificat? Jo penso que és un problema. Jo no negaré que la diversitat és bona, però la confusió no n'és. Penso que en el món de la cooperació i de les ONG ja hi ha una certa confusió. És curiós, per exemple, constatar que, havent-hi la quantitat d'ONG que hi ha, en una taula en què parlen les ONG, gairebé totes diuen el mateix. Si aquí hi hagués més ONG, tothom parlaria de l'antisistèmic, que deien en Nacho o en Jaume. Tothom parlaria de canviar les causes estructurals, de totes les que existeixen. Moltes faríem igual. Si cada una de les que diem el mateix tenim la nostra petita capelleta, hi ha d'haver alguna cosa més. Hi ha algun altre component que fa que no puguem treballar conjuntament, si el discurs que tenim és el mateix.

Hi ha discursos que comparteixes més enllà de si ets laica o ets

confessional. Aquesta divisió és absolutament absurda i ridícula i mentidera. I que si les ONG laiques i les ONG confessionals; algunes de laiques i algunes de confessionals treballen meravellosament bé i igual, i algunes de laiques no s'entenen amb les laiques i algunes de confessionals no s'entenen amb les confessionals. És una partició absurda. Ara, penso que hauríem de madurar en aquest món de la cooperació i veure quins són aquests impulsos que té tothom de voler muntar la seva ONG. Penso que no és bo. És preocupant. Si totes les ONG o algunes de les ONG mitjanes i petites (no parlem d'Intermón ni de Mans Unides ni de Càritas) poguessin pensar a socialitzar-nos i reunir-nos per coordinar esforç polític o esforç de transformació, esforç de modificació de les causes que fan que el món estigui com està i nosaltres també, per socialitzar fins i tot els recursos humans que tenim, per socialitzar els coneixements que tenim..., potser els tres nostres, més els nostres voluntaris, més els quatre assalariats de l'altre i els quatre de l'altre, tindríem més capacitat de gestió, més capacitat de professionalització, més possibilitat de ser rigorosos. I sobretot, això sí, l'ètica, que ja la tenim, essent molts, essent voluntaris, essent pocs o essent pagats.

Per a mi el problema, dintre el món de la cooperació, és pensar si a casa nostra no és una moda i no és un *paso al frente* de desigs que canalitzen altres desesperos o altres pèrdues d'horitzó i també, per què no dir-ho, per a alguna gent i per a algunes ONG, també és una manera de viure. Hi ha un article molt punyent i molt dur quan el llegeixes que diu: «Hágase rico en los ochenta: monte su ONG». També hem de pensar si no hi ha molt d'això. Fa pocs dies, en un debat algú deia que la primera finalitat de l'ONG era desaparèixer. De fet, som un element que ha de tenir com a objectiu desaparèixer. Desapareixerem en la mesura que siguem capaços de transformar i modificar la realitat que tenim. Si hem de desaparèixer, possiblement els esforços no han d'anar en el sentit d'anar creant moltes més ONG, sinó a fer ben fet el que fem i coordinar profundament això en què, almenys els que estem a la taula, diem que estem d'acord: modificar les causes estructurals i modificar la realitat que origina aquests processos.

JAUME SOLER:

Jo, que no represento cap ONG (el Fons Català és un híbrid, un model una mica difícil dintre el marc de les definicions estereotipades), tot i estar d'acord amb el que s'ha dit, voldria trencar una llançà a favor de les ONG. Fa set o vuit mesos, em va tocar en un debat compartir taula amb en Pep Ribera, que va venir a dir textualment que les ONG havien de desaparèixer. Feia una crida per la desaparició de les ONG, i en Pep acabava de sortir aleshores de president de la Coordinadora d'ONG. Jo crec que la proliferació d'ONG d'aquests últims deu anys fins avui té símptomes positius. N'assenyalo quatre bàsicament.

Un augment de consciència. Realment si hi ha gent que es posa a muntar ONG per totes aquestes raons que dieu que són vàlides, vol dir que també hi ha gent disposada, en lloc d'anar al club de petanca o de futbol, a dedicar-hi unes hores. Això vol dir que hi ha un cert augment de consciència. És una mostra de pluralitat i, per tant, jo penso que aquesta proliferació és inevitable, i retorno al meu plantejament ideològic una mica *tancat*. Evidentment, mentre hi hagi una societat més que plural descoordinada, com la que tenim, serà necessari que cadascú interpreti la seva ideologia, també en el camp de la solidaritat, a la seva manera.

És també una mostra de nivell d'autoorganització. Encara que sigui costós i difícil i encara que moltes no sobrevisquin, muntar una petita estructura com aquesta vol dir que hi ha gent que té idees, voluntat i capacitat d'organització. Per tant, això és positiu, perquè, si fracassa l'ONG, aquesta experiència pot servir per a altres tipus de lluites, que jo englobo, com he dit des del principi. I la proliferació, com s'ha demostrat en la campanya del 0,7, també és una possibilitat de pressió als governs, que és un dels objectius bàsics que jo crec que hauríem de tenir la gent que ens dediquem a la cooperació.

Evidentment també coincideixo en l'afirmació que l'atomització és negativa. Ja s'han assenyalat, però hi insisteixo: es dona un augment innecessari de despeses administratives, quan es podrien simplificar i, per exemple, deu ONG podrien sobreviure amb la mateixa despesa administrativa. Si no es fa així, tindran poca incidència en la societat civil

de la qual neixen, perquè estan molt atomitzades, i evidentment el treball que poden fer, almenys quantitativament, els projectes que podran assumir, seran minsos i tindran una incidència relativa.

De totes maneres voldria traslladar la reflexió, només com a crit d'atenció, al que tothom està dient que ens ve a sobre amb la proliferació d'ONG. No em preocupa tant les que hi ha, sinó les que sembla que vindran. Algú, en un debat d'aquests o en un canvi d'impressions, deia que a Catalunya naixeran 30 ONG en qüestió de dies o de mesos. Que surtin 30 ONG de cop, com bolets i d'una tacada, en un moment en què hi ha un augment del pastís de l'estat, això sí que em preocupa. Ho qualificaria obertament de negatiu, perquè és una reacció interessada i poc fonamentada. Davant l'augment dels diners públics, per a molta gent que incidirà de nou en aquest món la professionalització pot ser el primer argument o una sortida d'una professionalització digna, que no critico, però no és aquest l'objectiu. Ara bé, insistint en una cosa que s'ha dit aquí, també vull remarcar l'interès clientelar o clientelista de les administracions a l'hora d'administrar aquests diners. Deixant les Espanyes més enllà del debat, a Catalunya tenim mostres flagrants d'aquesta situació, i ara, imagineu-vos quan augmentin els diners, encara serà més clar. La Generalitat ha estat incapaç fins ara de definir un model mínimament propi de cooperació, i va fent la repartidora. Sabeu tots les cues que heu fet. Hi ha hagut experiències encara políticament més doloroses i més blasmables des del meu punt de vista, com el de la Diputació de Barcelona, quan havent-hi alternatives contrastades en les quals hi han participat tots els tipus d'administració, a cop de talonari s'han volgut treure de la màniga i forçar fusions contra natura.

Crec que en aquest aspecte de futur hem d'estar alerta i m'atreveixo a dir, sense saber la quantitat i la qualitat de la gent que vindrà a la cooperació, que podria ser molt negativa aquesta proliferació desmesurada, si més no per sospitosa. I com que jo seré el primer de marxar³ i no podré intervenir més, vull dir que, en el camp de l'administració, el Fons Català ha volgut ser durant vuit anys un esforç

³. Jaume Soler va haver d'anar-se'n abans de finalitzar el debat.

més voluntarista que realitzat d'aquestes noves maneres de fer cooperació: la cooperació descentralitzada amb intervenció des de la base de la gent del Nord, combinant-ho amb el pes oficial que ha de tenir, per exemple amb els ajuntaments, i la racionalització necessària que reivindicàveu que ha d'haver-hi a les ONG. El Fons Català ha intentat —amb una certa claredat de debat ideològic perquè hi pugui intervenir tant aquí, tant al Nord com al Sud— sumar les bases que haurien de ser actors del desenvolupament amb aquesta racionalitat que també es plantejava aquí. Repeteixo que és més una voluntat que no pas un èxit assolit, sobretot perquè incideixen també en el Fons Català i en el model de Fons que s'està estenent molt i arreu de l'estat, amb aquests greuges i aquests problemes que assenyalàvem. Certs nivells de l'administració molt bipolaritzats fins ara i molt controlats partidistament, no han fet aquesta opció definitiva, unitària, plural, pública, que és com definiríem nosaltres la cooperació que es fa des del Fons. No han volgut jugar aquesta carta i es mantenen sempre a l'aguait, i de vegades posant pals a les rodes, del que nosaltres creiem que seria un avenç, no solament quantitatiu (perquè sumar esforços és important) sinó sobretot qualitatiu, perquè obligaria a ser autocrítics tots aquells membres que, essent membres de l'administració, estem en aquests nivells més primaris, com són els ajuntaments, però vinculats ideològicament i orgànicament amb els altres nivells de l'administració. Podrien anar revertint o canviant actituds, que hem de denunciar des del principi, de la cooperació oficial, i permetre aquesta connexió amb la ciutadania (perquè els ajuntaments som el primer graó de l'estructura democràtica, o de la pretesa estructura democràtica que tenim), i avançar en el que creiem fonamental de la tasca de la solidaritat: crear consciència per a un canvi estructural.

VI.- ALGUNA COSA HA CANVIAT

JOAN GOMIS:

Uns breus comentaris sobre si ha augmentat la solidaritat des de fa alguns anys. No sé si la resposta dels ponents ha estat sempre la mateixa. Per la meua banda, crec que s'hauria de començar fixant de quins anys parlem. És evident que aquí tenen molta importància els fets històrics. Per a mi, hi hauria un abans i un després de la mort de Franco. Abans de la mort de Franco hi havia unes quantes entitats que es dedicaven a la solidaritat. Em sembla que només eren Mans Unides, Intermón (que aleshores es deia Misión y Desarrollo) i Justícia i Pau, que va ser la més tardana i menys important. És evident que les tres entitats estaven més o menys vinculades a l'església catòlica, i això vol dir marcades per molts fets històrics. Qualsevol entitat o qualsevol persona que hagués volgut fer una ONG o dedicar-se a la solidaritat (aleshores encara no es parlava d'ONG) ho hauria tingut difícil, perquè l'associacionisme era molt perseguit.

Llavors, per diversos factors, era molt escassa l'opinió pública que s'interessava per aquests problemes, i l'opinió pública havia fundat unes quantes entitats que feien tot el que podien. Jo recordo (l'Agustí Vinyamata és tan jove que llavors potser encara no havia nascut) que Mans Unides em van convidar a fer una conferència amb motiu del seu 15è o 20è aniversari. Hi havia molta gent, i al Majestic tot eren senyores. No tinc res contra elles; en fi, era una classe social que estava sensibilitzada sobre això, tenia els seus avantatges i els seus inconvenients. Suposo que l'entitat organitzadora se sentia prou forta per no demanar ni tan sols el permís governatiu per fer una conferència, perquè no recordo que allà hi hagués cap delegat governatiu.

Alguns anys després de la mort de Franco, hi havia una mica de llibertat,

per als qui tinguessin alguna sensibilitat sobre els problemes de solidaritat, de fer alguna cosa pública. Des del començament dels anys vuitanta fins avui em sembla que l'opinió pública sí que ha augmentat a favor de la solidaritat. Ha estat l'opinió pública que ha creat les ONG, que després es pot discutir si són massa, si són poques, etc. En aquest aspecte diria que sí, que hi ha hagut un augment de solidaritat.

Hi ha hagut un augment també de la participació en les institucions públiques. Pràcticament, fora d'excepcions que confirmen la regla, em sembla que tot el que fan les institucions públiques, ben fet o mal fet o a mitges, ha estat urgit per ONG o per grups de la societat civil. No recordo que, a part d'en Jaume Soler i alguns quants alcaldes més, les institucions públiques s'hagin mogut per fer-ho. En aquest sentit, també seria un augment significatiu. L'opinió pública més desorganitzada — l'organitzat seria, dins de la desorganització, la plataforma del 0,7— em sembla que també ha tingut un augment important de solidaritat. Si es pot fer un balanç en tan poca estona, diria que seria positiu en el sentit que hi ha molta més sensibilitat.

Diria que seria negatiu o, si més no, dubtós quant a la magnitud del problema i a l'eficàcia que tota aquesta mobilització d'opinions públiques pot tenir. També em sembla que és llàstima que fins ara tot això gairebé no s'hagi estudiat. Hi ha gent que fa estudis sectorials o concrets, i de vegades molt ben fets, però de les ONG gairebé no hi ha res. No fa gaires dies em va arribar un llibre de María Luz Ortega Carpio⁴, de Madrid, que està bé. En tot cas, és el primer una mica extens que s'ha fet. Ja que estem en un local de fundacions, em sembla que seria interessant que algunes fundacions donessin veus o propiciessin que es fessin algunes investigacions serioses sobre tot això de les ONG i de la solidaritat al nostre país, que és un problema molt complex, molt divers, molt contradictori i, en tot cas, molt nou i interessant.

⁴. *La ONG y la crisis del desarrollo. Un análisis de la cooperación con Centroamérica*. Publicaciones ETEA. Col.lecció Cooperación y Desarrollo. Ed. Iepala. Madrid. 1994

VII.- EL CURRÍCULUM OCULT DE LES ONG

JAUME CARBONELL (Revista Cuadernos de Pedagogía):

Si fem una definició d'ONG, tots hi estarem d'acord. Jo aquí tenia apuntats deu tipus d'ONG. Més que deu tipus, deu funcions, i suposo que unes ONG les compleixen més que d'altres. Ho diré d'una manera molt simplificada, però ho dic perquè em sembla preocupant no solament que en surtin més o menys sinó el tipus de models. Em sembla que una cosa important és debatre quin tipus de model o models. Les ONG són nous partits polítics? Són nous moviments socials? Són institucions? Són empreses per gestionar recursos? Són agències governamentals camuflades? (I aquí faig una referència a tota la manipulació que hi ha entorn del voluntariat per part de departaments, com Benestar Social, no el d'aquí, sinó en general.) Són col·lectius d'ajut per a canalitzar més bé la caritat? Són clubs d'amics per promoure l'aventura? Són grups de pressió? Són, de fet, una espècie d'aixopluc de prostrats, despistats, etc., de gent amb velles formes de fer política? I, finalment, és també una professió, una nova forma de viure? És molt interessant que a la universitat es parli de cooperació i hi hagi cursos, etc., però també pot ser molt perillós que la cooperació es converteixi en un *modus vivendi* i d'aquí quatre dies hi hagi màsters, doctorats i carreres de cooperació. Per a mi, la resposta a aquella pregunta de si les ONG són ideològiques és claríssima. El que passa és que de vegades el que s'ha de veure és fins a quin punt s'explicita o no s'explicita. Hauríem de parlar del currículum ocult de les ONG, de la fal·làcia d'una altra veritat. Penso que les ONG han de ser ideològiques, per descomptat, i molt polítiques, i que, no sé si són un moviment social o no, però, si no ho són, han d'estar molt vinculades als moviments socials. Si no hi ha una vinculació molt clara amb els moviments socials interns i amb els del país en què es coopera, em sembla que aleshores no podem parlar de potenciar canvis. Em sembla que aquests moviments socials, a més a

més de les funcions clàssiques, haurien d'incidir molt en el component de diagnosi i d'estudi i de sensibilització. Per exemple, les anàlisis sobre Nord-Sud. Hi ha molts nords i molts suds, les contradiccions, la complexitat del món. Això de vegades arriba a les escoles i a tot l'àmbit educatiu molt simplificat i amb una sèrie de tòpics, sense una mica d'afinament i d'aprofundiment en la recerca.

L'altre component és que hi hagi una sinèrgia entre els models de canvi i les actituds i les conductes personals. És a dir, no podem preconitzar i estar d'acord amb els canvis estructurals d'altres països, si no som capaços de transformar entorns quotidians. I és en aquest sentit que jo diria que hi ha més informació sobre ONG, hi ha més cultura difusa d'ONG que no pas cultura de solidaritat real d'ONG. Aquesta sinèrgia entre el de fora i l'entorn pròxim no es dona prou. Poso un exemple. Jo faig classes a l'escola de mestres, i és sorprenent veure aquesta atracció que hi ha pel tercer món, perquè els treballs que fan sempre són de temes de cooperació i d'interculturalitat. Això surt sempre. En canvi, sorprèn la poca capacitat que hi ha perquè s'autogestionin com a grup, siguin solidaris entre ells i siguin capaços de gestionar projectes, projectes sobre les coses quotidianes. Sorprèn també la competitivitat que hi ha, l'individualisme, etc. Aquesta dicotomia entre el defora i el dedins és preocupant. No es dona només en aquest àmbit. S'han fet alguns estudis sobre medi ambient i percepció i s'ha notat molt la sensibilitat dels escolars sobre temes com l'Amazònia, emblemàtic, i, en canvi, l'absoluta inconsciència respecte als problemes de l'entorn més immediat. Em sembla que seria interessant fer estudis de paral·lelisme.

PILAR HERAS:

Si em permeteu, gairebé per al·lusions... Treballo a la universitat, a l'Associació Catalana de Professionals per a la Cooperació. Tinc un parell de coses en les quals em penso que cal insistir. Una és que sempre ens mirem la cooperació des de nosaltres, i sempre parlem dels altres, i ja sé que parlar dels altres vol dir un compromís, una responsabilitat que tots tenim i que tota la gent que ens hem educat en aquest món fem d'alguna manera. Però la Gabriela deia una cosa que em sembla que hem

de repescar, i és que de vegades en la cooperació canalitzem desigs. Jo crec que el que hauríem de canalitzar, en tot cas, són necessitats, i no les nostres exactament, sinó les que sorgeixen dels països amb els quals establím l'intercanvi ideal que acaba traduint-se en formes diverses d'ajut, o com en vulgueu dir.

En Jaume Carbonell ha dit moltes coses que m'agradaria comentar. Parlava de com es posa de moda —i aquest és un terreny que a mi em preocupa, el de l'educació amb relació a la cooperació— entre l'alumnat; d'alguna manera hi ha el perill que es pugui convertir no en una base d'aprenentatge i d'intercanvi o corresponsabilitat davant de coses, sinó en una mena de nova colonització (en forma de brigades que van aterrant als països de l'anomenat tercer món i que fan coses, que de vegades no tenen res a veure amb el que saben fer ni amb el que poden aportar ni amb les possibilitats ni amb les necessitats d'allà).

El tema de la sensibilització aquí respecte a aquesta coherència allà i aquí no el tenim oblidat, però sempre en parlem i no l'acabem d'encarar, de manera que hi busquem models de treball, maneres de sortir-nos d'aquesta mena d'embús. Hauríem d'intentar buscar formes en les quals la professionalització que exigiríem que tingués una persona, per exemple en temes d'educació social, la pugui tenir també allà. És a dir, que si exigim que aquí hi hagi una responsabilitat de la gent que fa unes pràctiques, si va a Nicaragua, a Bolívia, a El Salvador o allà on vagi, dels països de l'Amèrica Central, que són els països on solen anar, sobretot per qüestions d'idioma, s'exigeixi el mateix; que no es digui: anem a fer brigades de qualsevol cosa, anem a passar l'estiu, anem a fer una mena de nova colonització.

XAVIER SÁNCHEZ:

Però no tinc clar exactament quina és la justificació de l'existència de moltes ONG. D'entrada, penso que tots tenim clara aquesta és aspiració segons la qual les ONG haurien de desaparèixer, és a dir, evidentment, en el cas que no facin falta. Avui dia existeixen perquè fan falta. Tinc la sensació que cap dels objectius que es plantegen, cap de les necessitats

que plantejava la Pilar, les resollem en absolut. A Espanya, i fins i tot a Catalunya, és un tema nou; a d'altres països no ho és. Hem avançat una mica, pel que jo conec, en l'aspecte que després diré, però en tot cas no hem aconseguit res.

La sensació meva, potser molt simplista, és que el món està cada vegada pitjor. Els problemes són més greus, les estructures superiors a nosaltres (ni l'ONU ni cap) no funcionen... Costa justificar. Potser està de moda dir que pertanyo a una ONG, però no tinc la sensació de posar-me cap medalla, perquè penso que són totalment ineficaces. Existim, tapem forats, els governs ens fan servir de coartada i d'excusa, la campanya mateixa del 0,7... sí, s'han aconseguit diners, però, d'altra banda, tapem un forat i resollem un problema impressionant als governs; clarament hi ha un doble joc permanent, etc. I en els països més avançats, com Holanda o altres, l'únic avenç que jo hi he vist i personalment aprecio és que d'alguna manera allà preval l'esforç personal, és a dir, no estan absolutament subvencionades com aquí. Aquí la proliferació d'ONG és per a arribar primer si hi ha uns diners a donar, sense cap control. En altres països el que fan és donar-te en la mesura que tu aportes al projecte. Si volem ser seriosos, quan tu arribes amb un projecte en una administració, diguem que sigui legítim que hi hagi algú que doni els diners en la mesura que la democràcia és participativa, però tota la feina prèvia, importantíssima, que és la diagnosi d'una entitat, buscar la contrapart, l'estructura per desenvolupar-la, etc., que és prèvia a demanar una subvenció, qui la faria? Aquí sí que és necessària una professionalitat.

Tot això que estic dient és perquè tinc la sensació que no complim en absolut cap dels objectius que ens proposem. I jo mateix, per justificar-me, penso: bé, és que estem començant i és l'única via que tenim lliure i oberta ara en aquest aspecte; si no, la veritat és que em semblaria inútil continuar en aquest aspecte. No cal dir que coincideixo a dir que, evidentment, si volem canviar alguna cosa, com estructures generals i, en definitiva, si volem aconseguir una justícia mundial, no tenim més remei que canviar algunes coses aquí.

VIII.- MOLTES O POQUES, PERÒ MASSA IDEALITZADES

JACINT CREUS:

Jo volia dir coses inconnexes, a veure si aconseguixo connectar-les. La primera és que se suposa que tothom pot fer el que vulgui, en aquesta societat; per tant, que hi hagi poques o moltes ONG, jo penso que és un tema poc interessant. Qui pugui fer-la que la faci, entre altres coses perquè una de les sortides, si una persona o un grup de persones tenen unes inquietuds determinades i han aconseguit alguns diners, és aquesta, perquè les institucions reclamen que un es converteixi en ONG en determinades ocasions.

Per a mi, el problema és de transparència, d'idealització de les ONG, pel fet de creure que si un està dintre una ONG ja és bo, o que uns diners ja estan ben destinats. Penso que hi ha un problema greu d'assignacions pressupostàries per part d'institucions que haurien de donar compte. El que no crec és que ara hi hagi més solidaritat que abans. Donar xifres de vegades és bo i de vegades és una llauna, i us podria dir que en un país tan petit com Guinea Equatorial els últims dos decennis del segle passat hi van anar 271 missioners catalans voluntaris. Voluntaris i gent que feia caritat n'hi havia molta; el que passa és que hi havia el Domund.

Ara la cosa està més dispersa i la gent s'ha d'espavilar per saber com ha d'exercir la *caritat*. Gent amb ganes de fer coses i amb ganes d'ajudar els altres, penso que n'hi ha molta i que n'hi ha hagut sempre. El problema és aquest: ajudar els altres ja és paternalisme, la relació amb el tercer món sempre ha estat desequilibrada, d'aquí cap allà. Jo no sé veure que el moviment de les ONG trenqui aquest paternalisme, em fa l'efecte que més aviat el continua. No som gent d'allà que treballem allà, sinó gent d'aquí que anem a treballar allà des d'una posició de superioritat en l'àmbit que sigui i des de l'aspecte que vulgueu.

Per a mi, aquest és el nucli de la qüestió: com aconseguir que unes determinades forces socials que existeixen, o uns valors socials que existeixen, a l'hora de concretar-se no incideixin en la mateixa problemàtica que sempre s'ha desencadenat des d'aquí cap allà. Aquest és el problema fonamental. Després, penso que n'hi ha un altre d'afegit. Quan algú parlava de la campanya del 0,7 individual m'he alarmat, no perquè em demanin ara el 0,7%, sinó perquè penso que hi ha altres coses, i en vull assenyalar una. Quan en Jaume Carbonell parlava de màsters i no sé quantes coses, penso que és una de les coses que falten en aquest país. Si parlem de professionalització, les universitats, per exemple, no ajuden a conèixer l'altre món, no hi ha carreres, ni assignatures, ni màsters, ni doctorats, ni beques, ni possibilitats d'investigació. Penso que aquesta és una de les coses que ens separen d'altres països. La coneixença que tenim de l'altre és molt minsa, però és que les eines que donem, com la solidaritat, per conèixer l'altre són bastant ridícules també.

ILDEFONS VALLS:

Vinc com a representant del Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC, que tècnicament no és una ONG en el sentit estricte, perquè no és una associació, i també per una ONG d'aquestes noves que ha sortit i que entenem que té una justificació molt clara, que és Juristes Sense Fronteres. Volia comentar dues o tres coses que ja han sortit. Primer, que no som tan pessimistes moltes vegades com les coses que sortien per aquí, però penso que en aquest moment, i almenys és el que constatem, més des de Juristes que des de la universitat, és que hi ha gent jove que està buscant unes activitats en favor dels altres que en altres èpoques estaven vehiculades i que en aquest moment els costa més de trobar.

El que passa és que les ONG estan, en aquest moment i segons la nostra visió, en una contradicció de la qual, si no fem un treball d'aprofundiment de la qüestió, és difícil que ens en sortim. I, quina és la contradicció? Una mica, jo comparo les ONG amb els moviments per

buscar reduir les desigualtats a les nostres societats de començament de segle. Posaré un exemple: la senyora era la presidenta de les Conferències de Sant Vicenç de Paül i el seu fill era el gerent de l'empresa més potent de Sabadell. Ell generava els pobres per mitjà de la seva empresa i la mare generava les ajudes perquè no hi hagués tants pobres. Allò era una contradicció profunda. Els qui van solucionar el problema no va ser la mare, van ser els sindicats. Aleshores nosaltres, d'alguna manera, estem fent de Conferència de Sant Vicenç de Paül, amb tots els respectes, i no ens plantegem a fons el que hem de fer. Ho dic perquè val la pena plantejar-se a fons què hem de fer perquè en aquests països les contradiccions es redueixin, i també al nostre país, començar des d'aquí.

Certament sembla que els polítics s'han desvetllat pel que fa a aquesta qüestió i ara s'ha de fer cooperació, i quan s'ha de fer cooperació i hi entren els polítics em fa una por immensa, perquè els polítics tenen la solució de tot. Tant és així que fins i tot hi ha partits polítics que fan ONG. Això és la contradicció més grossa, perquè l'ONG la fa la societat. Cal començar a dir que els partits polítics no facin ONG, perquè entren en una profunda contradicció. I com que nosaltres sortim d'una llarga tradició de partits polítics que feien societat, encara no hem acabat de fer la transició en el sentit que la societat és la societat i el partit polític és el partit polític.

MANEL VILA:

Em sembla que estem sacralitzant una mica el nom de les ONG i si hi ha massa etiquetes d'ONG o n'hi ha massa. Per a mi, que hi hagi totes les que vinguin, i que es creï n les petites, les mitjanes, que es facin grans... el que ens hauria de preocupar és que hi hagi projectes. Que hi hagi totes les ONG com a grups de més de dues persones que les puguin anar creant, però que, a més de sortir entitats, que puguin sortir projectes, que siguin potents i que els diners que vénen d'administracions públiques siguin, no per a ONG, sinó per a projectes que fan grups de persones.

M. LLUÏ SA OLIVERES (Fundació Alfons Comín):

En un debat vaig dir que les ONG havien de desaparèixer, i això vol dir que no han de tenir vocació de permanència ni de crear control. Si estàs al voltant d'un projecte per al desenvolupament, el més desitjable és que es desenvolupin i puguin continuar sols. Remarcant el que ha dit l'Ildefons Valls, em sembla que és molt important que les ONG siguin independents políticament. Això no vol dir que els membres de les ONG no puguin tenir la seva afiliació a títol personal, i tant de bo que fossin i coincidissin gent de molts llocs diferents, sinó que les ONG no tinguin ni explícitament ni implícitament una adscripció política ni una vinculació política ni en partits ni en governs. En cas contrari, es perd una de les forces que té l'ONG, que és poder respondre a una política absolutament independent en desenvolupament i cooperació. S'ha de poder tirar endavant les polítiques de desenvolupament de cada ONG, segons les necessitats dels països amb els quals treballen, sense condicionaments de cap classe.

IX.- COOPERAR: UN ENAMORAMENT ENTRE DUES PARTS

CRISTINA ÁLVAREZ (Amerindia Cooperación):

Yo quería retomar algunos puntos para intentar centrar básicamente, porque nosotros somos una entidad pequeña y hemos sufrido todas las contradicciones por ser pequeños, por trabajar en el terreno, por trabajar con minorías étnicas... hemos sufrido los palos de todos los lados, y creo que aquí se han mencionado cosas que sí me parecen interesantes. El compañero sacó el tema del proyecto, y yo creo que es fundamental y estaba un poco ausente del debate. Los proyectos son los que implican las contrapartidas en este enamoramiento que existe entre dos partes, una que coopera y la otra que está recibiendo la cooperación. Es en ese vínculo donde tiene que estar toda la carga de profesionalidad para que, de alguna manera, si uno da, que sea lo mejor que sea capaz de dar.

Ahora, en cuanto a la profesionalización y profesionalidad de la ONG como entidad, como que de alguna manera filosóficamente tendría que estar destinada a autoextinguirse, y nosotros, por el hecho de ser pequeños, lo vivimos un poco en carne propia, esta exigencia de autonomía económica exige casi una infraestructura y una profesionalización empresarial que se aleja un poco del voluntariado que tiene la gente que trabaja dentro de la ONG y que se hace muy difícil de mantener en cuanto que de pronto no se convierta la ONG en algo que se tiene que autosustentar porque existe como ente, más allá de las razones por las cuales existió de principio. Esta es una contradicción que a nosotros se nos ha planteado muchas veces: bueno, ¿crecemos o no crecemos? Porque si crecemos nos tenemos que ligar con muchas cosas, y después, ¿podremos responder realmente a lo que queremos responder en cuanto al tipo de cooperación que queríamos hacer cuando nacimos? Por esto me parece interesante esta propuesta de diálogo, de

reflexión, porque yo creo que uno sale del terreno con muchas reflexiones. Lo que es importante es poder reflexionar para autocriticarse, para saber donde estamos cometiendo errores.

Otra de las cosas en cuanto a la ideología que me parece fundamental, yo diría casi la filosofía del porqué. Por qué uno está haciendo esto, para quién y con qué sentido. Es un poco la dualidad que existe entre la ideología de seres, es decir, la ideología que tenemos aquellos que creamos este grupo, esta ONG o como se quiera llamar, y el hecho de crecer, los proyectos que se multiplican, la ideología de aquella persona que está trabajando en el terreno. Este es individuo de choque. Este es el individuo que, por mucha ideología que tengamos nosotros, va a ser el que va a hacer efectiva la verdad de lo que estamos haciendo. Y el problema es: ¿quién es el individuo que está en el terreno?, que por otra parte lleva todas sus cargas emocionales, todas sus expectativas, todas sus contradicciones a nivel no sólo de entidad sino personal.

La cooperación, en la mayor parte de las veces, es absolutamente multicultural, y aquí resulta que entra el otro elemento importante, que es a quién está destinada la cooperación. Será porque nosotros tenemos una cooperación que es un abismo intercultural, que se nos plantea muy claro que la multiculturalidad se mide a través del conflicto. Porque, claro, se visten así o hablan de esta manera o comen esto o aquello, hace a todo el mundo guapo. Lo que es difícil es convivir cuando uno entra en contradicción, cuando uno tiene rabia, y cuando uno los tiene que querer a pesar de todo porque son de los nuestros, por decirlo de alguna manera, con todas las contradicciones que plantea el convivir con gente de la que somos muy diferente a los que en principio, filosóficamente, no les íbamos a imponer nada.

El proyecto es una cosa, pero la apropiación cultural del proyecto —me parece interesante también plantearlo— es otra. Si nosotros queremos que el proyecto sea de ellos, una cosa es lo que nosotros planteamos y otra cosa es lo que ellos asumirán de ese proyecto y en lo que lo convertirán. A nosotros se nos han planteado a veces muchos problemas éticos a la hora de decir que estamos poniendo dinero aquí y esto se está desviando. Pero también hay que plantearse que se está desviando

porque se están apropiando. Tienen derecho a equivocarse y a hacer de este proyecto lo que ellos quieran, no lo que nosotros queríamos originariamente. Pero todo esto a uno le llena de contradicciones. Yo lo que agradezco es que, a pesar de todo, podemos estar aquí presentes, porque a nosotros el debate y la reflexión se nos hacen casi una necesidad de supervivencia.

PILAR MASSANA (Comissió de Cooperació del Col·legi Professional de Diplomats en Treball Social):

La solidaritat surt de la rebel·lia, de la inconformitat i de la protesta, com a punt de partida. I això vol dir que entenc la solidaritat basada en la ideologia, no pas en el partidisme, que la solidaritat ha de ser sempre unitària i mai partidista. Compartiria, en aquest sentit, moltes opinions que s'han dit, però crec que les campanyes d'emergència, el sentiment de compassió, contrastant-lo amb la pregunta sobre el compromís, pot servir per a iniciar-se, per dir-ho d'alguna manera. És a dir, tot allò que ajudi en l'àmbit personal a motivar-se, a posar-se al lloc de l'altre, a comprendre el que està passant, penso que és una manera d'iniciar-se i de posar-se a prop d'una persona que està patint.

Amb el que no estaria d'acord és amb els plantejaments segons els quals la solidaritat ha de ser només de campanyes d'emergència, en moments puntuals, per tocar la fibra sensible, i aquí s'ha acabat, sense anar a les causes. Crec també que la solidaritat té un valor pedagògic per a nosaltres, els del primer món. Ens ajuda a descobrir i a entendre situacions diferents d'injustícia i desigualtat que hi ha al món i de les quals nosaltres som una part important a l'hora de decidir que siguin d'una manera o d'una altra.

També vull opinar sobre el moviment 0,7. Crec que va marcar un punt d'inflexió importantíssim en l'abans i el després de les acampades del 0,7, no del moviment 0,7 estrictament, sinó de les acampades del 0,7, que a l'estat espanyol crec que marquen un punt d'inflexió importantíssim en l'opinió pública, en la sensibilització pública. No entenc en absolut com a contradictòria ni excloent la solidaritat amb el quart món d'aquí, o amb

la marginació d'aquí i la del tercer món —permeteu-me que utilitzi aquesta expressió i així acabem abans—, perquè entenc que les causes són les mateixes. Tornant a l'acampada del 0,7, la majoria de gent que estava acampada a Barcelona, concretament a la Diagonal, tenia una vinculació no ideològica sinó pràctica i real amb diferents compromisos socials a Barcelona (amb la sida, amb els presos, amb els marginats, amb els que dormen al carrer, etc.). I, per acabar, estaria totalment d'acord amb les paraules finals d'en Jaume Carbonell que la solidaritat ha d'estar vinculada a moviments de transformació dels països amb els quals es vol fer solidaritat, o amb els quals ens volem agermanar o col·laborar o com sigui, i amb moviments de transformació aquí. En definitiva, la causa i la responsabilitat que la situació dels països dependents sigui diferent depèn en part de les decisions i dels canvis del model de vida nostre, començant per coses com l'energia, el consum, etc.

NGEMA EMAGA:

Les ONG com a tals han de fer una tasca molt important aquí a Europa. Igual que nosaltres diem als missioners, per exemple, que no tinguin tant d'interès a anar a l'Àfrica a convertir, perquè aquí hi ha molta feina. Si els segles passats s'haguessin quedat aquí, potser això del nazisme, el colonialisme, etc. no hauria fet tot allò que ha fet. Llavors, aquí hi ha molta feina a fer. Naturalment nosaltres, com a ONG que som, tenim molta responsabilitat també en el sentit de fer conscienciació i sensibilització a l'Àfrica, perquè nosaltres creiem que els africans han de canviar de mentalitat en el sentit de la independència i de la rebel·lia; perquè, després de tants segles d'opressió, de desculturació, etc., nosaltres creiem, almenys des de l'anàlisi que hem fet, que l'home africà està malalt. El nostre primer projecte és l'home (o la dona), és intentar guarir-lo, perquè nosaltres ens coneixem i sabem que, amb l'home africà actual, les coses continuaran igual. Nosaltres volem persones, homes i dones, que sàpiguen dir NO a aquest estat de coses, que sàpiguen dir NO a unes determinades polítiques. I així, si nosaltres diem no allà, que vosaltres també mogueu una mica tot això.

Cura, molta cura, amb els projectes. Nosaltres pensem que si heu d'anar

a fer una escola a Guinea Equatorial, a qualsevol país de l'Àfrica profunda, és clar, a nosaltres no ens interessa que aneu a ensenyar l'anglès, el francès, el castellà o el català, com alguna ONG ha anat a fer entre els massai. Intenteu treballar per promoure les nostres cultures tradicionals víctimes de l'agressió del passat colonial, per intentar canviar les coses. Perquè el canvi no és només posar una escola. El que s'ensenyi dins l'escola, que siguin les tradicions nostres, les nostres llengües, els nostres costums... Naturalment no diem que les nostres tradicions siguin perfectes, però són les nostres tradicions, que elles mateixes ja s'aniran polint.

Recordo que ja vaig dir en una intervenció al Col·legi de Periodistes que efectivament les ONG, igual que les missions, tenen un límit, s'han d'acabar. Per exemple, les missions fa 500 o 1.000 anys que van començar, i encara hi ha missions allà; quan Jesús anava, o els primers apòstols predicaven, muntaven l'església i se n'anaven. Les ONG moltes vegades diem que són els nous missioners, amb tots els defectes dels antics missioners i potser també les virtuts. Hem d'anar amb molta cura, perquè en algunes parts d'Àfrica, igual que s'expulsaven els missioners s'han començat a expulsar cooperants. Potser a molts de nosaltres també ens podran expulsar el dia de demà, perquè la gent diu: «vosaltres veniu a ajudar-nos, però no veiem res del que esteu fent.» Per tant, el nostre compromís l'hem d'assumir amb molta seriositat i continuar la tasca que jo crec que és molt sincera de cooperació, és a dir, secundar els esforços de la gent d'allà.

X.- APOSTES SERIOSES PER AL FUTUR

IGNASI DE SENILLOSA:

Havia fet una composició molt elaborada dels comentaris que volia fer i dels que s'han fet aquí i lligar una mica amb el que havia preguntat en Vicenç⁵. Entro per aquesta frase que ha causat una mica de furor, que les ONG han de desaparèixer, que s'han d'autoextingir. La primera vegada que ho vaig sentir va ser llegint un autor que és un clàssic encara quant a estudis del paper de les ONG, en John Clark⁶, que va publicar un llibre el 84 sobre les ONG. Una de les coses que deia, i no tractava només de la cooperació sobre el terreny, era precisament això: que l'objectiu darrer de les ONG seria desaparèixer. Però atenció: les ONG del Nord sobre el terreny com a agents directes de cooperació, perquè les ONG locals estan qualificades per portar a terme tota aquesta cooperació, no requereixen la participació directa, però això no vol dir que les ONG del Nord han de desaparèixer del terreny; malament rai, si algun dia desapareixen. Això és el primer comentari, però sí que vol dir que hi ha una autonomia. D'altra banda, si se'm permet un comentari una mica humorístic, han de desaparèixer els partits, els sindicats, òbviament els exèrcits, els monarques i altres persones i institucions que no caldrien.

Sense ridiculitzar, jo crec que és important que les ONG tinguin experiència directa en el terreny. No podem oblidar que les ONG

⁵. Vicenç Fisas va plantejar en un moment del debat la pregunta següent: «Ignasi, abans has dit que dins l'evolució previsible de les ONG, tu apostaves perquè aquestes tinguessin més incidència política. Ho podries explicar una miqueta més, o posar alguns exemples?»

⁶. *Democratizing Development*. Earthscan. 1991.

neixen, la gran majoria, la primera generació dels 50 o 60, davant de necessitats d'emergència ben concretes; parlem de la guerra de Crimea o de la Societat Antiesclavista, l'ONG més antiga, pel problema de l'esclavitud a mitjan segle a Gran Bretanya, etc. Aquest treball primer de les ONG es manté. Les ONG continuen fent emergència. Però la situació socio-política i econòmica s'ha fet tan extraordinàriament complicada que en aquesta línia de treball que totes mantenim, almenys les històriques, l'emergència que ara s'ha agreujat ens està complicant la vida. Ahir mateix llegia que Metges sense Fronteres surt de Romania, quan va ser una de les primeres ONG que hi va entrar. Després de la gran crisi de l'època de Ceaucescu es van trobar amb problemes d'orfenats, d'un gran nombre de nens abandonats, i és la primera ONG que hi entra. Però s'ha trobat que, de tenir al seu càrrec 1.000 nens en situació de gran vulnerabilitat, ha arribat un moment, ara mateix, que està dirigint orfenats amb una població d'11.000 nens. Estan fent de departament o de ministeri de Sanitat o de Benestar, o del que sigui. No tan sols Metges sense Fronteres. Altres ONG han anat deixant Somàlia, etc.

Segona línia de treball: desenvolupament, projectes i programes de cooperació, etc. Jo donava per suposat que això és un treball que té la seva pròpia dinàmica, que és una de les més antigues, que està sotmès a crítiques, a renovació, etc., però no volia entrar-hi. En canvi, sí que volia entrar en el valor afegit. Hi ha una característica que em sembla que definirà aquelles ONG que continuaran una mica fidels a les situacions inicials dels anys 50 i 60, i són aquelles que puguin incorporar el valor afegit a la cooperació i la gestió de fons. I aquest valor afegit és el treball que fan al seu propi país d'origen. I aquest treball és bàsicament de dos tipus. Un s'està predicant des de fa molt de temps: l'educació, la sensibilització de l'opinió pública, els mitjans de comunicació, l'escola, etc. Tothom diu que és importantíssim, però a l'hora de la veritat poques ONG fan aquesta sensibilització d'una manera sistemàtica. Però, si fem un pas més enllà, hi ha la incidència. Aquella imatge de l'ONG ben organitzada, que està reforestant una vessant d'una muntanya amb uns sistemes de participació comunitària, mentre a l'altre costat de la mateixa muntanya hi ha una multinacional que amb un bulldozer està desforestant del tot.

Això s'ajusta bastant a la realitat. El treball que es fa en aquesta part de la muntanya és molt important, no s'ha de deixar de fer. Però al mateix moment hem de fer alguna cosa per tal que a l'altre costat no estigui passant això, i això és l'estructura.

En aquest nivell han arribat poques ONG. Algunes perquè no ho consideren important i estan restringides a la seva actuació local i de participació en programes de cooperació. Altres perquè no tenen recursos, i altres perquè políticament i ideològicament no creuen que sigui necessari. És el nivell d'incidència política, de participació en les convencions internacionals, de pressió política de les institucions públiques, Nacions Unides, governs, etc. i això vol dir un risc polític, vol dir un suport d'investigació, d'estudi i de reflexió molt important, amb forts lligams a universitats i altres institucions acadèmiques que puguin donar models, oferir models alternatius. Ja s'ha acabat l'època d'aquesta crítica visceral que encara continua: grans paraules que en definitiva no canvien la realitat. Ha d'haver-hi, per contra, aquesta crítica amb més arguments, més models, «la protesta más la propuesta», que deia Xavier Gorostiaga.

Estem arribant en aquest nivell de proposta, ja hi ha exemples concrets molt útils, per dir-ne un en el terreny del medi ambient. Però encara no hi ha aquesta participació convençuda, política i amb arguments. Tot i que si veiem, per exemple, la participació de les ONG a les conferències de NU —nosaltres hi hem estat molt involucrats des de Rio, el 92— ens adonem que hi ha una participació creixent de les ONG. Fins a quin punt les ONG han significat un element afegit, un distintiu, i han influït en les negociacions? Ja sabem que no gaire, però sí que s'estan involucrant d'alguna manera a nivell global en aquest terreny, per exemple, en la determinació de temes sensibles: les ONG no poden deixar de parlar del tema mediambiental i desenvolupament i relacions Nord-Sud, el tema de la població (creixement demogràfic i migració), el tema dels ajuts al desenvolupament (deute extern, comerç d'armes). Un tema que amb Metges sense Fronteres, Centre Unesco i Amnistia estem treballant i que és una cosa nova, abans no s'havia produït aquesta sinèrgia, aquesta col·laboració entre organitzacions de desenvolupament, de drets

humans, de medi ambient, etc. Això va començar amb la preparació de la cimera de Copenhagen i anirà creixent en aquesta línia de pressionar, tot aportant models i denunciant situacions d'injustícia.

I després, determinació d'institucions diana. On hem d'incidir? Hem de fer grans declaracions d'intencions o hem d'anar al ministeri de Defensa, a determinat govern, a NU; on hem d'estar? Hem d'estar al fòrum alternatiu però també a l'oficial, i amb quin pes? Hem de fer potser pressió a altres ONG? a empreses internacionals? Estem en aquest procés, que tot just hem començat, però aquest és el futur.

GABRIELA SERRA:

Quan abans es preguntava què és una ONG i es deia si són partits, institucions, empreses, gerències governamentals, moviments socials, col·lectius d'ajut, grups d'amics, grups de pressió, al costat de cada una d'aquestes coses podríem posar el nom d'una ONG coneguda, de les que estem coordinades, perquè hi ha ONG que són tot això.

A la Coordinadora Catalana, en aquests moments, n'hi ha 51. Però no estan coordinades totes les ONG que existeixen, n'hi ha moltes més. Aquesta és la realitat. No hem estat discutint ni ha estat un debat sobre el sentit de la cooperació, perquè, en aquest cas, hauríem hagut d'entrar en altres tipus de problemes, hauríem hagut de debatre, per exemple, què entenem per desenvolupament, què entenem per interculturalitat i multiculturalitat, què entenem per reciprocitat, què entenem per treball sobre el terreny; però no eren aquests els termes del debat d'avui.

Jo penso i defenso que avui és necessària l'existència d'algunes ONG. No és el moment, però tot prenent cafè puc dir quines faria desaparèixer del mapa; tanmateix no val la pena, la vida ja ho porta. Penso que val la pena fer avui cooperació, però en quin sentit? Si hagués de marcar què és el que han de fer les ONG, tinc els meus cinc punts que em queden molt bé, que els vaig pensar una vegada, i sintetitzen una mica el que jo entenc.

Des del punt de vista econòmic, restitució. A mi em sembla que això de parlar d'ajuda... res de res, ni solucions ni desenvolupes; restitueixes econòmicament una part que aconseguixes amb fons propis o dels ciutadans a partir de l'estat per deixar que ells intentin tenir les coses una mica menys malament de com les tenen. Ni que la cooperació governamental dediqués 350.000 milions de milions no posaríem fi a la situació que hi ha. Restitució per a què? Doncs, per exemple, per a l'emancipació, que és l'altre punt. Les ONG hem de fer educació per a l'emancipació, hem d'educar-nos per a l'emancipació, aquí i allà. Intentar buscar dintre les possibilitats uns altres valors multiculturals, interètnics, multirracials, etc. Quan hi ha els conflictes és quan t'adones de quin nivell d'interculturalitat real has assolit. Mentre no els veus i no hi ha conflicte o no hi ha problema, tots som molt macos. Solidaritat, en quin sentit? Si diem que «no només de pa viu l'home i la dona», hi ha moltes altres coses. Una cooperació que incorpori un suport a les lluites socials dels organismes populars, dels organismes de l'església, dels organismes de dones, que faci costat a les seves reivindicacions concretes i, aquí, faci costat a les nostres pròpies reivindicacions, dels nostres propis moviments socials.

I finalment podem dir, llavors sí, cooperació. Cooperació per a què? Amb una mica de restitució econòmica, amb el major nivell d'educació assolit per l'emancipació comuna, amb el major nivell de solidaritat assolida, cooperació per anar entenent què volen ells, com ho volen, cooperar per transformar la situació. Perquè la situació és el que exigeix la nostra cooperació des d'aquí i la seva cooperació des d'allà. I aquí és el moment sinèrgic en què, per dir-ho d'alguna manera, sumes el que has après més el que volem, més els valors...

Davant d'això, tot tipus de problemes, perquè realment la cooperació pot ser substitutiva, la cooperació com a primera providència és una ingerència, i no està dit que totes les ingerències hagin de ser dolentes, però poden ser nefastes. Pot ser substitutiva, pot ser paternalista, pot ser anul.ladora... Tot això ja ho sabem, però, com deia algú, «y a pesar de eso, señor, seguimos contigo trabajando», perquè és el que tenim, el que sembla que pot funcionar: si nosaltres ho fem una mica bé i ells ens ensenyen a fer-ho i també aprenen a fer-ho (perquè és mentida pensar

que de l'altre cantó són meravellosos, estupends, honestíssims, rectes; són idènticament persones, amb les mateixes contradiccions i problemes que nosaltres, solament que molt més fotuts a uns altres nivells). Això d'idealitzar que allà tothom té els mateixos paràmetres ètics, morals... això és mentida. Són poblacions normals com les nostres, molt més pobres, molt més desvalgudes. Més ben dit, no és que siguin pobres, sinó molt empobrides, les hem empobrides entre tots.

És veritat que les ONG hem de fer molta sensibilització i molta divulgació, a part de professionalitzar-nos; el que passa és que a mi també m'agradaria, i no és el moment avui, que reflexionessim sobre quin tipus de sensibilització parlem. Quin tipus de valors estem transmetent amb segons quins tipus de campanyes de sensibilització. Mostrar la cara dramàtica dels nens de l'Àfrica amb mocs, la panxa?... doncs no. Hi ha una gran part de sensibilització que a mi em sembla absolutament dolenta i nefasta. Perquè els pobres només són pobres. No són pobres, lletjos, bruts i no saben fer res. No és veritat. Els països del tercer món tenen moltíssimes coses bones i sempre transmetem la imatge lamentable, els efectes lamentables, mai els efectes i les aportacions culturals positives.

Col·lecció DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

1. *Els mestres, agents del model d'escola.* M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989.
2. *Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90.* L. Cantallops, J. A. Solans, M. Ribas Piera. 1989.
3. *El metge davant l'atenció sanitària.* N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989.
4. *Els Jocs Olímpics: per què i per a qui?* J. M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989.
5. *Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya.* J. M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990.
6. *Els treballadors africans a Catalunya, aspectes socials i culturals.* T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990.
7. *És possible una defensa no ofensiva d'Espanya? Es pot defensar un país pacifista?* L. M. de Puig, V. Fisas, J. Porta. 1990.
8. *Sindicats i concertació després de la vaga general.* S. Carrasco, S. Aguilar, J. Roca, F. Pindado. 1990.
9. *Enquestes d'opinió: entre la informació i la manipulació.* E. Bonet, J. Estruch, J. Porta. 1991.

10. *Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de justícia.* J. Roig, J. L. Jori, J. M. Gasch. 1991.
11. *Àudio-visuals arreu. I a l'escola?* P. Ribera, A. Bartolomé, J. Ferrés. 1991.
12. *Els reptes de l'associacionisme.* M. Ferrés, P. Martínez, F. Pindado. 1991.
13. *Multiculturalitat a les escoles.* R. Cañadell, D. Juliano, J. Pérez, M. Pujol. 1992.
14. *Què se'n fa, dels llibres?* S. Fàbregues, E. Teixidor, J. Terribas, M. Reixach. 1992.
15. *El descrèdit de la política.* S. Cardús, L. Hernández, J. Subirats, J. Porta. 1992.
16. *La Justícia de Menors, una justícia menor?* C. González, J. Funes, L. Ventosa, F. Pindado. 1992.
17. *Unió Europea, cultura i cultures a Europa.* L. V. Aracil. 1993.
18. *El canvi global en el medi ambient des de la dimensió personal i social. Què cal fer i com?* M. Ludevid, P. Pous. 1993.
19. *Mercat de treball, ocupació i competitivitat empresarial.* J. M. Gasch, J. Roca i A. Contijoch. 1993.
20. *L'orientació professional inicial: de la LOGSE a la seva aplicació.* M. Inglès, S. Auberni i J. A. Blasco. 1994
21. *Cinema i llengua a Catalunya.* G. Planella, J. Romaguera i P. I. Fages. 1994
22. *Experiències d'educació en els valors amb adolescents.* R.

Grasa, R. Batlle i J. Cela. 1994

23. *Èxit i fracàs escolar en temps de reforma.* J. Casal, O. Homs i J. Trilla. 1995.
24. *ONG per al Tercer Món. Quina solidaritat? Quina coordinació?* I. de Senillosa, G. Serra i J. Soler. 1995.